

BUITEN

25^E JAARGANG N^O. 22

ZATERDAG 30 MEI 1931

Foto N. J. Dijkstra

AAN HET COMOMEER. VAN HET COMACINA-EILAND AF ZIET MEN, HOOG BOVEN
HET STADJE AAN DEN OVERKANT, DE MADONNA DEL SOCCOSSO LIGGEN

Redactie: RO VAN OVEN en Mr. P. J. A. BOOT

INHOUD:

DE JONGE HORATIUS, DOOR RITA (10)	BLZ. 254
EEN MERKWAARDIG „SPOOKSCHIP” (GEÏLL.) DOOR A. W. FRANCKEN	BLZ. 256—257
AAN HET COMOMEER. (IV. NAAR HET COMACINA- EILAND EN DE MADONNA DEL SOCCOSSO) (GEÏLL.) DOOR NINA J. DIJKSTRA	BLZ. 253, 257—258
DE EENNACHTSKONINGIN (GEÏLL.) DOOR F. C. V. L.	BLZ. 258—259
IN ANDORRA, DE KLEINSTE STAAT TER WERELD, (GEÏLL.) DOOR DR. MAX ORTMANN	BLZ. 259—262
HOE IS HET HEELAL GEBOUWD? (IV. WITTE DWERGEN EN ROODE REUZEN), DOOR SIR JAMES JEANS	BLZ. 261—262
INTERNATIONAAL! (EEN REISHERINNERING) (GE- ÏLL.) DOOR HERMIEN MANGER	BLZ. 262—264
BOERENKRIJGT DOOR M. V. D. ZEE	BLZ. 264
SPROOKJE (GEDICHT), DOOR ANNIE SCHMIDT-VOS	BLZ. 264

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS

Men gelieve alle stukken voor Redactie en Administratie bestemd te adresseeren aan Scheltema & Holkema's Boekhandel en Uitgevers-Mij. N.V., Rokin 74-76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie van het Weekblad Buiten” of „Voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam- en adresvermelding verzocht, ook achter op de foto's.

De uitgevers verzoeken beleefdelijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

Nieuw verschenen nummers 25 ets., oudere 50 ets.

DE JONGE HORATIUS

(10) DOOR RITA

ZIJ zal nog heel wat moeten lijden, als ze geen zelf-beheersching leert”, zei David Lawrence. „Nooit zal ik dat tooneel vergeten — de vastberadenheid, waarmee zij zich in den vijver wierp en waarmee zij met me vocht, om los te komen. Heelemaal niet als een kind. Hoe dan ook, zij moet er nu voor boeten. De dokter heeft mij verteld, dat zij ernstig ziek is”.

„Vertelt U het Horace?”

„Niet voor hij beter is. Ik pieker er wel eens over, of hij misschien iets tegen haar gezegd heeft, een verwijt — iets, dat haar heeft doen besluiten, om een eind aan haar leven te maken. Het is zoo iets ongewoons”.

Dick haalde zijn schouders op.

„Ik zei Horry dien avond, dat hij haar moest laten zitten”, zei hij. „Ze doet mij altijd denken aan een wilde kat. Dadelijk bereid om te krabben — en zoo moedig als een jongen — voor niets is ze bang”.

„Het lijkt inderdaad vreemd, dat zij zoo verdwaald is, zonder enig teeken, waardoor men haar afkomst kan opsporen”, merkte Lawrence peinzend op.

„Och, ik denk dat ze blij waren, haar kwijt te zijn”, zei Dick opgewekt. „Waarschijnlijk vonden ze haar te lastig. Hier voert ze ook altijd kattenkwaad uit, behalve als Horry op haar let — voor hem doet ze alles”.

David Lawrence bleef nog lang zitten staren. Hij had de gewoonte om vooruit te zien naar de waarschijnlijke gevolgen der gebeurtenissen en hij voorzag de mogelijkheid van veel erger rampen, als die hartstochtelijke natuur niet werd gebreedeld, die koppige wil niet werd geleid en die jonge

schouders niet gebogen onder het juk van een vaste en toch zachte discipline.

Doch waarom zou hij zich bezorgd maken om dit verdwaalde zigeunerkind? Had ze niet openlijk verklaard, dat zij hem haatte? Was haar booze daad niet tegen hem gericht geweest? Als hij aan dit alles dacht, moest hij zich verbazen om die mengeling van liefde en haat in dat geheimzinnige kinderhart. Dat wilde verlangen om hem pijn te doen, was slechts iets minder erg, dan het hartstochtelijke berouw, dat haar tot zelfmoord had gedreven. Hij kon het niet vergeten. Het was hem, alsof het feit, dat hij haar gered had, hem eenig recht had geschonken op het leven, dat hij had bewaard. Zij was hem in het minst niet dankbaar geweest — integendeel — maar dat veranderde niets aan de zaak. Zonder hem zou zij reeds zijn heengegaan en drijven op den donkeren Oceaan der Eeuwigheid.

David Lawrence had een kalmen, gelijkmoedigen aard geen groote eierzucht, noch eenig verlangen om onnoodige moeite op zich te nemen, of de last van andermans zaken te dragen. En toch —

Hij werd uit zijn droomen gewekt door een poging van Dick, om door het open raam op vogels te mikken. Streng riep de leeraar hem tot de orde, maar toch voelde hij, dat hij er niet zoo met zijn volle aandacht bij was als anders. Er was een idee bij hem opgekomen, dat hem niet losliet; een plan, dat uitvoerbaar en aannemelijk was — een plan, waardoor het kind in verstandige en veilige handen zou komen en dat de arme Mrs. Wilberforce zou ontlasten van de verantwoordelijkheid, die haar drukte.

Ongeduldig stuurde hij Dick tenslotte weg en zette zijn hoed op, met de bedoeling op een van die lange, eenzame wandelingen, die hij gewend was te maken, dit plan uit te werken, of het als onmogelijk van zich af te zetten.

Mehatabel lag in de kleine, armoedige kamer van vrouw Vicary, haar gloeiend hoofd heen en weer gooiend op het grove kussen, met haar groote oogen uit het kleine venster starend naar een streep blauwe lucht. Dagen en nachten waren voorbij gegaan en zij scheen al dien tijd niet anders te hebben gedaan dan naar de lucht te kijken of vreemde, akelige droomen te droomen. Vage beelden drongen zich op in haar gedachten, vage herinneringen kwamen in haar boven; herinneringen aan iets wat zij had gedaan en telkens voelde zij vrees opkomen, als zij zich trachtte voor den geest te halen, wat het was.

Zij leunde op een van haar ellebogen en verbaasde zich, dat zij zich zoo zwak en duizelig voelde. Toen keek zij om naar haar kleeren. Zij had genoeg van het in bed liggen; ze wou opstaan en naar beneden gaan. Ze hoorde stemmen in de keuken; zij vroeg zich vaag af, wie het waren en waar ze over praatten.

Haar bedoeling ging verre haar krachten te boven. Reeds de enkele poging om rechtop te zitten, bezorgde haar een duizeling. Ze viel op het kussen terug. Tezelfder tijd hoorde zij voetstappen op de trap en even later kwam vrouw Vicary binnen, gevolgd door den persoon, die in haar oogen slechts kon komen als de Engel der Wrake.

Zij verbleekte en er sprak angst uit haar groote oogen, toen de vriendelijke blik van Lawrence op haar rustte. Hij zette een stoel naast het bed en nam er op plaats.

„Wel, kleintje, je bent dus wat beter”, zei hij. „Binnenkort kan je weer opstaan en rondlopen”.

Zij kromp ineen en trok het laken over haar gezicht. Alleen haar oogen waren daarboven zichtbaar en die rustten op zijn gelaat met iets van de vrees van een half-getemd dier.

„Ik kom je goed nieuws brengen”, vervolgde hij opgewekt. „Je hoeft je niet langer ongerust te maken, om dat — dat kleine ongelukje. Horace zal het gezicht niet verliezen. Binnenkort zal hij weer even goed kunnen zien als tevoren. En hij is heelemaal niet kwaad op je. Dat moest ik je van hem zeggen”.

Zij wierp het laken van zich af; er kwam weer kleur in haar gezicht en in haar oogen een glans van verrukking.

„Is het waar?” riep zij ademloos uit. „Kan hij zien? Ik — ik heb hem niet blind gemaakt?”

„Heelemaal niet. Het zal nog korten tijd duren, voor hij zijn oogen weer kan gebruiken, maar dan zullen ze weer heelemaal goed zijn. A propos, vertel mij eens even, hoe ben je aan dat gevaarlijke speelgoed gekomen en wat bezielde je om het hem te geven?”

Zij fronste het voorhoofd.

„Dat komt er nu niet meer op aan”, zei ze koppig. „Ik deed het niet om hem een ongeluk te bezorgen”.

„Dat weet ik. Als ik het goed begrijp, had je mij op het oog daarbij. Was je zoo kwaad op mij?”

„Ik haat U!” barstte zij los met de oude heftigheid. „U hebt hem van mij weggehaald en ik wil hem nooit weerzien. Ik zal altijd denken —”

Zij zweeg plotseling. In zijn gedachte zag hij weer dat gemartelde lichaampje en hoorde hij weer dien kreet van schrik. Ze bedekte haar gezichtje met de handen. Hij zag hoe zij geluidloos snikte.

„Stil, stil, kind!” zei hij troostend. „Zoo maak je je zelf weer ziek. Kom, luister nu eens rustig naar mij. Ik ben hier gekomen om met je over jouzelf te praten. Zoodra je weer sterk genoeg bent, willen wij je naar een vriendelijke dame sturen, waar je een tehuis zult vinden en met andere kleine meisjes zult worden grootgebracht. Luister je naar mij?”

Zij knikte en hij vervolgde, terwijl hij de wisselende uitdrukkingen op haar gelaat bestudeerde:

„Je zegt, dat je Horace niet wilt weerzien — tenminste vooreerst niet; en ik vrees, dat ze je in Heideveld niet weer terug zullen nemen. Wil je nu naar die dame gaan — tenminste voor een tijdje? Ik ben overtuigd, dat je je daar gelukkig zult voelen. Zij is zoo goed en zoo vriendelijk; iedereen houdt van haar”.

„Kent U haar?” vroeg zij snel.

„Ja; zij is mijn moeder”.

Hij zag haar oogen opvlammen en haar gezicht bleek worden.

„Uw moeder? U wilt mij naar Uw moeder sturen?”

„Het is het beste plan, dat ik kan bedenken. Zij woont in een woest gedeelte van Cornwall — dicht bij de zee. De zee zal je bevallen. Zij is even wild en ontembaar als jijzelf. Je zult er veel vrijheid genieten, maar je zult er ook dingen leeren, die je tot een goede en nuttige vrouw zullen maken. Mrs. Wilberforce wil heel graag dat je daar heengaat — voor een tijdje”.

„O!” Zij beet op haar lip. Zij begreep flauw, dat haar domme daad die vriendelijke deuren voor haar had gesloten en toch voelde zij tevens, dat zij die straf ten volle verdiend had.

„Heideveld zal altijd je tehuis zijn”, vervolgde hij overredend, „maar wij vinden het allemaal het beste, dat je er op dit oogenblik niet terugkomt”.

Hij zag de tranen in haar oogen opwellen en langs haar wangen rollen.

„Waarom zijt gij allen zoo bezorgd om mij?” zei ze. „Ik ben maar een zigeunerkind. Ik ben niet waard dat gij zoo goed voor mij zijt. Wat U betreft, ik wou U alleen maar leed doen; U wou ik blind maken, maar Horry nam het ding en stak er een naald in. Als het U gebeurd was, had ik geen spijt gehad — tenminste toen niet. Nu ben ik blij dat —”

„In ieder geval ben jij een heel gevaarlijk schepseltje om kwaad te maken”, zei hij, glimlachend. „Maar het is goed afgelopen. Je bent al wat gekalmeerd. Ik ben blij, dat je een beetje berouw toont. Dat is een goed teeken. Maar nu heb ik lang genoeg gepraat. Probeer nu weer te gaan slapen, dan mag je morgen misschien eventjes opstaan en dan kunnen wij de volgende week eens zien, of je naar Cornwall mag gaan”.

Zij antwoordde niet. Hij zag, dat zij begreep, dat dit een verbanningsvonnis was, hoe voorzichtig het ook was ingekleed. Inderdaad had Mrs. Wilberforce gezegd: „Ik wil het kind niet weer terug hebben. Ik zou het niet kunnen verdragen, haar weer hier te zien. Zorgt U, dat ze weg blijft — tenminste totdat Horace minder hulpeloos is”.

Hij begreep ten volle, hoe onaangenaam de aanwezigheid van het kind voor haar moest zijn. De zachtste naturen zijn soms de meest onbuigzame en Mrs. Wilberforce had terecht ingezien, dat zij al heel slecht beloond was voor haar menschevriendheid.

Zoo werd het vonnis gevelde en een ingeboren gevoel van rechtvaardigheid in dat vreemde, wilde schepseltje vertelde haar, dat het verdiend was. Terwijl Horace Wilberforce de waarde leerde inzien van den langen tijd veronachtzaamde genegenheid, terwijl zijn hulpeloosheid hem iederen dag dichter tot zijn moeder bracht en zijn hart opende voor de waardeering van haar eindeloze zorg en grenzelooze liefde, moest de veroorzaakster van dit alles zich noodgedwongen

onderwerpen aan nieuwe invloeden en een nieuwe omgeving.

Met haar vreemden naam, haar eigenaardig karakter en haar onbekende geschiedenis, kwam Mehatabel terecht in een omgeving van beschaafde denkbeelden en zachte discipline. Mrs. Lawrence en haar drie andere leerlingen keken met verbazing en vrees naar die nieuwe aanwinst. Zij leek op niemand, die ze ooit tevoren hadden leeren kennen — het minst op haarzelve.

Hun levenswijze was tot nu toe kalm en rustig geweest. Uit wat David zijn moeder had moeten vertellen, begreep deze, dat zij een zware verantwoordelijkheid op zich nam, waarvoor ze wel een beetje bang was.

„Geef haar zoo mogelijk een zekere mate van vrijheid”, had David haar aangeraden. „Kortwiek haar niet te plotseling; ze heeft een vreemd karakter. Ik voorzie voor haar een ongewone toekomst. Ik stuur haar naar U bij wijze van proefneming; lukt die niet, dan zal ik alleen de schuld ervan dragen”.

„Ik hoop dat zij er gelukkig zal zijn”, zei Horace, die zich steeds de beschermmer van dit vreemde kind had gevoeld, toen hij hoorde wat er over Mehatabel was besloten.

„Ik hoop, dat zij er gehoorzaamheid en zelfbeheersching zal leeren”, zei zijn moeder.

„Het is als een wilde vogel, die je in een kooi opsluit”, bromde Dick. „Zij op school! Ik hoop maar, dat ze niet eens, als het haar verveelt, de heele boel in brand steekt!”

Alleen de Professor zweeg; hij dacht aan die vlugge hersens, hun zonderlinge fantasieën en levendige verbeeldingskracht; aan haar vermogen om hartstochtelijk lief te hebben en hartstochtelijk te haten.

„Het leven zal moeilijk voor haar zijn”, dacht hij, „heel moeilijk. Welk vreemd noodlot heeft haar ons pad doen kruisen? Zal het ons, of wij het willen of niet, opnieuw samenbrengen?”

HOOFDSTUK III

DE NIEUWE THEOLOGIE

Mehatabel was niet erg ingenomen met haar nieuwe omgeving. In den beginne was zij knorrig, toen lastig, daarna uitdagend. Mrs. Lawrence wist werkelijk niet wat met haar te beginnen. De drie andere meisjes waren conventioneel, goed gemanierd en geen persoonlijkheden. Zij behandelden de nieuweling als een verworping en zoo ging zij zich zelf ook beschouwen. Zij speelde zelden met ze; nooit zocht ze haar gezelschap. Ze scheen genoeg te hebben aan zichzelf en, zoowel in vreugde als in leed, plaatste zij een slagboom tusschen zichzelf en mogelijke sympathie.

Het eerste schooljaar vond zij vreeselijk, maar het tweede en het derde gingen voorbij en langzamerhand vond zij de discipline minder hinderlijk en boeken minder hatelijk. Tezelfder tijd ontwaakte de gewone meisjes-belangstelling in haar prachtig haar en de zindelijkheid van handen en gezicht. Niettemin bleef zij haar gezellinnen „water-en-melk-poppetjes” vinden, ging nog steeds bij voorkeur door de ramen in en uit en koos boomen als zitplaats.

Zij beweerde, dat zij in een kamer niet kon leeren en Mrs. Lawrence bemerkte, dat dit volkomen waar was. Gaf zij haar haar werk en liet zij haar dit bestudeeren in de open lucht, liggende in het weidegras of gezeten op een hoogen beschutten tak, dan studeerde zij ijverig en leerde gemakkelijk iedere les. Het was onmogelijk haar aan banden te leggen, zooals andere meisjes. Dwang bracht al wat slecht was in haar aard naar boven en Mrs. Lawrence was verstandig genoeg, om naast de noodige discipline, haar een groote mate van vrijheid te schenken. Als zij haar op ongewone tijden zag uitgaan of gymnastische toeren zag verrichten, sloot zij wijselijk haar verbaasde oogen. Zij had een groot vertrouwen in den tijd en zijn macht om dien wilden aard te vormen en te breidelen.

Op Kerstmis kwam David Lawrence altijd bij zijn moeder thuis en bij ieder bezoek bracht hij geschenken en groeten van Heideveld over; maar daar was nooit een verzoek bij, om het kind terug te sturen — geen verlangen haar te zien of persoonlijk te oordeelen over de verandering, die in haar had plaats gegrepen. Mrs. Wilberforce betaalde royaal voor haar opvoeding, maar kon het niet over zich verkrijgen haar terug te zien; en dat gevoel werd ieder jaar sterker.

(Wordt vervolgd)

Foto Fred. H. Kiser

CRATERLAKE IN HET CRATER LAKE NATIONAL PARK IN OREGON. OP DEN VOORGROND HET „PHANTOM-SHIP”, LINKS DAARVAN WIZARD ISLAND

EEN MERKWAARDIG „SPOOKSCHIP”

VERSCHIEDENE der natuurwonderen van de „Rocky Mountains” hebben zich door herhaalde publicatiën in woord en beeld ook zoo langzamerhand in de Oude Wereld een zekere vermaardheid weten te verwerven, doch in veel geringer mate is dat het geval met die van de langs den Stillen Oceaan gelegen Noord-Amerikaansche kustgebergten. Nochtans zijn er ook in het uitgestrekte gebied, door de laatstgenoemde „Cordilleras”¹⁾ ingenomen, hoogst merkwaardige punten en zelfs gansche landstreken aan te wijzen, welke voor het doen van fotografische opnamen en het samenstellen van een min of meer uitgebreide beschrijving dubbel en dwars in aanmerking komen! Een dier waarlijk grootsche scheppingen van Vrouwe Natuur — en geenszins de minst belangrijke! — is het hierboven afgebeelde „Crater Lake”, een bergmeer, geographisch in de Cascade Range en staatkundig in het Zuiden van Oregon gelegen, en 't welk de regeering, haar goede gewoonte getrouw, met het omliggende gebied, zoowel administratief als reëel, tot een onschendbaar Natuurmonument: het „Crater Lake National Park”, verklaard heeft. De bezoeker aanschouwt een nagenoeg cirkelvormige, onbewogen watervlakte van een prachtig diepblauwe kleur, met twee eilanden in het midden, op zichzelf genomen geen groote bijzonderheid, doch in dit geval is het de entourage, die „het doet”! — Het meer bezit een doorsnede van ongeveer zes mijlen en wordt omgeven door schitterend gekleurde, vrijwel loodrecht-oprijzende lavamuren van 1000 tot 2200 voet hoog. Welk een schouwspel, welk een machtig aangrijpend tafereel, wanneer de zon juist door de wolken breekt en hare stralen op de glinsterende oppervlakte van dit oude gesteente, bont als des schilders palet, honderd- neen! — duizendvoudig gebroken worden! En dan dit alles nog eens in omgekeerde opeenvolging zuiver weergegeven door den effen, reinen waterspiegel, doch thans met een warmen, donkerblauwen gloed overtoegen, ja! — het

is in één woord: verbijsterend! Daarbij houdt de Natuur nog een verrassing in reserve, een verrassing zóó groot, dat de enkeling, wien zij haar geheim wenscht te openbaren, hij moge nog zoo onpoëtisch van aanleg zijn, onwillekeurig diep onder den indruk er van geraakt: Op een zeker punt aan den oever van het meer staande, onderscheidt men duidelijk de beide, schaars begroeide — ook op onze afbeelding zichtbare — eilandjes: links „Wizard-Island” — het „betooverend eiland” — en rechts het „Phantom Ship”, dat inderdaad uit de verte eenigszins op een schip lijkt. Men laat zijn oogen te gast gaan aan het schoone, het wondere kleurenspeel van land en water, men kijkt en tuurt, men geniet . . . doch ziet! . . . eensklaps is het rechtsche, het zoo zonderling gevormde eilandje verdwenen, volkomen van de aardoppervlakte weggevaagd en bevinden we ons in werkelijkheid tegenover een „fantoom” geplaatst! — We aanschouwen — of liever gezegd: we aanschouwen op dit oogenblik niet — het „Spookschip van den Vliegende Hollander”, dat na zijn jarenlange omzwervingen eindelijk een veilige haven aange troffen heeft en hier, wel is waar af en toe nog eens blijk gevende van zijn bovennatuurlijke behepheden, rustig voor anker ligt. Zijn we ten prooi aan de een of andere zinsbegoocheling? — Welneen! — we hebben slechts te doen met een natuurverschijnsel, een zeker optisch bedrog, dat evenwel zeer zelden en dan nog meestal toevalligerwijze waar te nemen is. De verklaring er van is al héél eenvoudig! Het verschijnsel moet namelijk worden toegeschreven aan een bepaalden inval van het licht, waardoor de schelle kleuren van het lavagesteente van het eiland volkomen ineenvloeien met die van den rotswand op den achtergrond. De Roodhuiden kenden het reeds en vermeden deze plek liefst zooveel mogelijk, uit vrees voor het geheimzinnige . . . Hoe luidt nu de wordingsgeschiedenis van dit eigenaardige „Crater Lake” met zijn schoon „Wizard Island” en zijn mysterieus „Phantom Ship”? De geologen geven ons het antwoord op deze vraag: Eeuwen en eeuwen geleden verhief zich op deze plaats een kegelvormige,

¹⁾ Onder de „Cordilleras” verstaat men het Canadeesche en Amerikaansche Rotsgebergte, met inbegrip van de verschillende kustgebergten.

vuurspuwende berg, „Mazama” geheeten, en destijds deel uitmakende van de geweldige vulkanen-guirlande, waarmee de Groote Oceaan aan drie zijden omslingerd is. Lang nadat de gigantische krachten, diep in de ingewanden van dien „Mazama”, uitgewerkt waren, stortten, misschien plotseling, misschien geleidelijk, de kraterwanden ineen en vormde zich in den loop der tijden op een vasten bodem, bestaande uit het neergekomen puin, 't welk den toegangsweg tot het inwendige der aarde volkomen verstopte, het meer. Door deze theorie wordt tevens de enorme diepte van „Crater Lake” — ruim 700 Meter !¹⁾ — verklaard en kan men zich daarbij gemakkelijk indenken, op welke wijze de smalle kloven ontstaan zijn, waardoor de omringende rotswand op enkele plaatsen onderbroken is. ☼ Waar eenmaal een regime bestond van heftige beroering en strijd onder heerschappij van den Geweldige: Het Vuur, zegevierde de niet minder machtige aartsvijand — Het Water — en bracht daar rust en kalmte . . . Voor altoos? . . .

A. W. FRANCKEN

1) Het is het diepste zoetwatermeer van geheel Noord-Amerika.

AAN HET COMOMEER

IV. NAAR HET COMACINA-EILAND EN DE MADONNA DEL SOCCOSSO

EEN van de tochten die ik samen met mijn gastvrouw maak, is naar het Comacina-eiland. ☼ Op een stillen Zondagmorgen, als de dorpsmeisjes in hun beste kleeven, in lange rijen langs het smalle pad naar beneden ter kerke gaan, trekken wij er met onze lunch op uit. Regenboogkleurig teekenen zich de grillige rotsbergen af tegen de blauwe lucht. Er ligt zon over het meer. Hooge dorpjes zenden klokgelui naar het dal en over teedere amandelbloesem dansen witte en gele vlinders. ☼ Als we met de autobus in Campo komen, waar we moeten uitstappen, gaat daar juist over het lichte plein, langs de hooggelegen witte kerk, een processie. Koorknapen in 't rood, veel priesters in paarse gewaden, onder de witte baldakijn de heilige Hostie, een zwaaiend wierookvat, nog eens roode koorknapen, geprevel van gebeden . . . en dan is de stoet om den hoek van het plein in de kerk verdwenen. ☼ Even gaan ook wij er binnen. Het kerkje is vol, veel vrouwen met zwarte hoofddoeken zijn er, maar ook witgesluerde jongemeisjes en allen hebben een brandende kaars in de hand. ☼ Iederen derden Zondag van de maand is er een processie hier, vertelt mijn gastvrouw. ☼ Dan volgen we wederom den breeden straatweg tot we aan wat huizen komen bij een volgend dorp, waar een man woont, die ons met zijn barco (roeiboot) overzet. Onder de ronde boogkap, waarover op heete zomerdagen het witte doek spant, deinen we, als in een schommelwieg, over de vlugge golfjes. Voorop de man die staande roeit. ☼ Het eiland ligt voor ons als een versche vlek groen op helder blauw. Van boven, van de bergen, gezien, heeft het den vorm van een dier, een vreemd beest, dat zich den breeden rug hoog, den smalleren kop vooruitgestrekt, op het koele watervlak te slapen heeft gelegd. Een mysterieus dier, dat vreemde droomen droomt van verre tijden . . . Aan den Noordkant worden we afgezet. De man, die belooft ons 's middags te komen halen, roeit terug. Over grasbegroeide steenen treden gaan we dan naar boven, naar de smalle punt van het eiland. ☼ Daar boven ligt een witte kapel en iets lager is er een klein steenen huis. Tusschen de steenhoopen scharrelen wat kippen rond. Het huis is onbewoond en de dieren behoren waarschijnlijk aan iemand, die er alleen den grond huurt. Ook aan den anderen oever vinden we later nog een verlaten huis waar een eenzame geit rond dwaalt. Verder is het eiland onbewoond en onbebouwd. ☼ Maar overal vindt men er herinneringen aan een heel oud verleden. Blokken steen, stukken muur, brokkelige treden, alle spreken zij van lang vervlogen eeuwen . . . ☼ Lager dan de kapel liggen de ruines van een oude kerk, stukken dikke pilaar, een half cirkelvormige afgebrokkelde muur met boogvensters in diepe nissen. We zetten ons voor zoo'n open venstergat waardoorheen het wijde meer blauwt. ☼ Heel stil is het hier op het verlaten eiland tusschen al die vervallen grootheid van vroeger eeuwen. Zóó stil, dat men er de stem van het verleden kan opvangen als men gespannen luistert. En die stem spreekt van glorie en macht, maar ook van veel strijd en verwoesting. ☼ Op dit miniatuureiland, dat niet veel meer dan een mijl in omtrek is, verrezen eens, lang geleden, niet minder dan negen kerken en kapellen en het herbergde bovendien nog een tal-

Foto N. J. Dijkstra

AAN HET COMOMEER. RUINE EENER OUDE KERK OP HET COMACINA-EILAND

rijke bevolking. Waar nu, tusschen de steenen aan onze voeten, het gras welig groeit en waar over brokkelige muren de zilveren olijfbom wuift, knielde eens de geloovige schare voor het altaar, en priesters in kostbare gewaden verrichtten er de heilige handelingen. Vreemde, verre gestalten uit een glorieus verleden . . . ☼ Dan komen er oorlogen met veel strijd en verwoesting en de negen trotsche gebouwen worden met den grond gelijk gemaakt en de bevolking wordt verjaagd. Alleen de ruines van drie der kerken kan men nog terug vinden. ☼ Dat was in de twaalfde eeuw, sindsdien bleef het eiland, zooals het nu is, onbewoond. ☼ Maar nog veel verder terug gaat de geschiedenis van dit interessante hoekje der aarde. Nog vindt men er overblijfselen en monumenten uit de 5de eeuw, toen het eiland een versterkte plaats was en binnen zijn wallen veel kostbaarheden en rijkdommen bevatte. Ook Karel de Groote schijnt zich voor

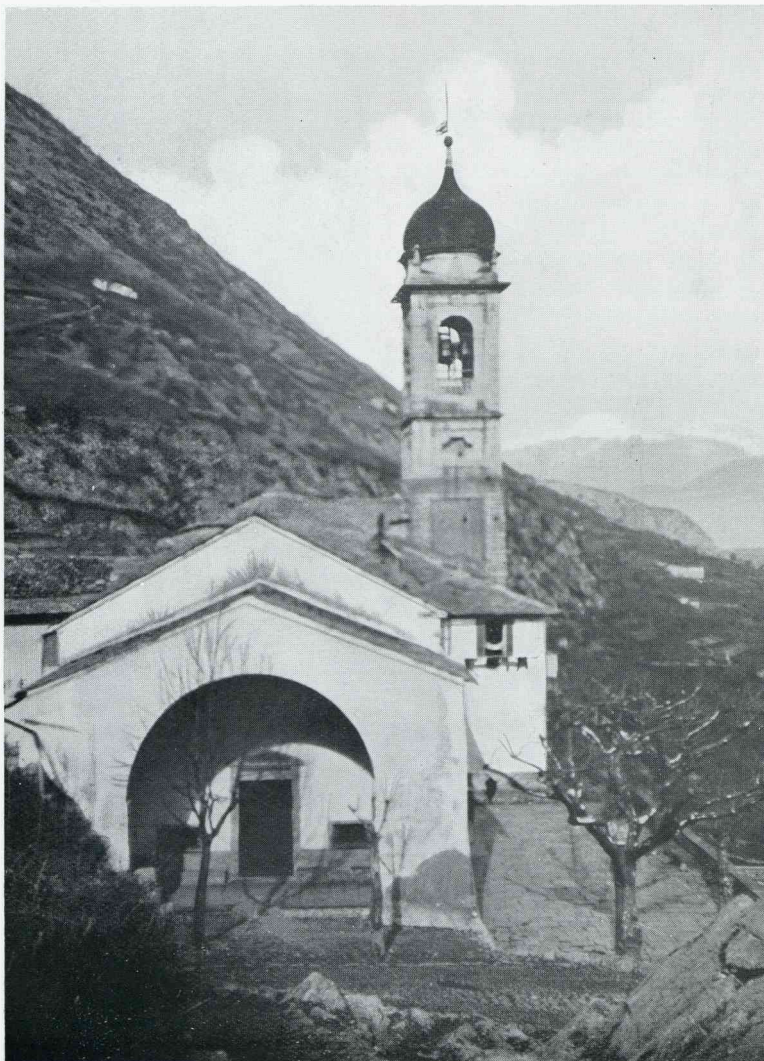

Foto N. J. Dijkstra

AAN HET COMOMEER. DE MADONNA DEL SOCCOSSO

dit stukje aardbodem geïnteresseerd te hebben¹⁾. Tusschen de 5de en de 12de eeuw is het herhaaldelijk in andere handen overgegaan, opnieuw opgebouwd, verwoest en wederom herbouwd, tot aan de laatste definitieve verwoesting in het jaar 1160. ☼ En nu ligt het daar als een zuivere smaragd op het blauwe meer. De natuur, die niet stilstaat bij het verleden, hoe luisterrijk ook, verricht dag aan dag zijn vernieuwend werk. Teedere grassprietjes werken zich tusschen ruwe steen omhoog en een zacht groen tapijt legt zich beschermend over wonden en lidteekens van vervlogen eeuwen. ☼ Vlakbij, en toch zoover buiten de bewoonde wereld, dringen er op het kleine eiland geen geluiden van buiten door. Men hoort er slechts het regelmatig klotsen van het water tegen den oever en soms een zacht ritselen van olijfblaadjes, wanneer de wind ze spelend beweegt. Het is alsof de stilte van eeuwen een fijne doch ondoordringbare sluier geweven heeft rond dit plekje grond, dat zich op het wiegende meer te slapen heeft gelegd en waarvoor de golfjes een een-tonig slaapliedje neuriën. ☼ Liggend in het zachte gras, de wijde hemelkoepel boven, de vochtige geuren van Moeder Aarde rond ons. Luisteren ook wij stil naar het lied van het dansende water, totdat plor-sende riemslagen ons de komst van onze roeiboot melden. En dan zijn de rustige uurtjes op het stille eiland alweer voorbij . . . ☼ Nu ongeveer 6 jaar geleden, vertelt mijn gastvrouw onder het terugroeien, is het Comacina-eiland aan den Belgischen Koning ten geschenke gegeven, die het daarna ten gebruike afstond aan een Italiaansche artiestenvereniging. Maar nu zullen er, volgens onzen bootsman, twee villa's gebouwd worden voor Prinses Maria-José. De buizen voor den aanleg van het water, dat boven van de bergen aan den overkant komen moet, liggen reeds op het eiland gereed. ☼ Zoo zal dus het oude eiland, het mysterieuze dier, eindelijk uit zijn eeuwenlangen slaap gewekt worden tot nieuwe glorie . . . ☼ Van het Comacina-eiland af ziet men, hoog boven het schilderachtige stadje aan den overkant, de Madonna del Soccosso liggen, en daarboven is ook de bron, die het eiland van water moet voorzien. ☼

De Madonna del Soccosso, een kerk gewijd aan den dienst van Maria, ligt aan het einde van den Kruisweg, die, langs veertien kleine kapellen, waarin de verschillende staties van den lijdensweg zijn afgebeeld, steil omhoog klimt. Zoowel van het plaatsje Campo, als van het verder gelegen stadje Lenno uit, is het eerste der kapelletjes te bereiken en van daar de opgang naar boven. ☼ Hoewel het een warme dag is, besluiten mijn gastvrouw en ik den tocht te ondernemen. Het is een vermoeiende klim, eerst door wat nauwe straatjes, dan langs bemuurde weggetjes, dan weer door kleine gehuchtjes, altijd omhoog. Hel zonlicht speelt over stoffige wegen en op de besneeuwde bergtoppen achter de Madonna del Soccosso blinkert fel de middagzon. ☼ Eindelijk komen we aan de eerste kapel, daar, waar de kruisweg aanvangt. En dan gaat het langs al de veertien kapellen bergop. Ook voor ons is de kruisweg min of meer een lijdensweg, daar de zon meedoogenloos brandt. En nergens is er schaduw . . . ☼ Eindelijk, warm en vermoeid, zijn we dan toch boven. Hier waait er een frisch windje en binnen in de kerk is het koel. Er hangen wat oude schilderijen, maar het geheel maakt een somberen en eenigszins onverzorgden indruk. Beneden de kerktoeren is een gedeelte als woonhuis ingericht en aan den anderen kant is er een soort boerencafé aangebouwd. Erg

imponerend is dit alles niet. ☼ Maar buiten is het uitzicht wijd, over bebouwde landen, bezaaid met dorpjes, en over het verre meer. En we zetten ons op de steenen balustrade van het kerkplein om uit te rusten, voor we den terugtocht aanvaarden. ☼ Van beneden af ziet men de Madonna del Soccosso tegen een achtergrond van sneeuwbergen, maar naarmate men hooger komt wijken de sneeuwtoppen meer en meer terug en hier boven ligt de kerktoeren tegen den rotsberg. ☼ Voorbij de kerk gaat een smalle weg verder omhoog, de bergen in. Langs dit pad kan men op weekdagen enorme stapels hout naar beneden zien komen, bijeen gehouden tusschen twee dunne boomstammen. Een man, die de uiteinden der stammetjes over de schouders heeft, rent er voor, want het hout schuift uit eigen zwaarte snel langs den weg. Man en hout komen gewoonlijk zoo vlug en zoo plotse-ling naar beneden, dat het mij niet gelukt is ze op het juiste moment te snapshot-en. De late ramiddagzon legt een warme gloed over de velden, als wij langs een anderen weg boven Lenno huiswaarts keeren. En als we bij het dorpje Mezze-gva, op de beroemde piazza (kerkplein) van het uitzicht genieten,

staan de omringende bergen in vreemden vuurgloed. ☼ En hooger dan al de andere verheft zich de Grigna, grillig vlam-mend tegen een wolke-loos lichte avondlucht . . .

NINA J. DIJKSTRA

De Eennachts-koningin

WIJ kennen in het Rijk der Dieren den Koning der dieren — den leeuw, krachtig, moedig en nobel in zijn aanvallen en wij kennen ook in het Rijk der Bloemen een Koningin — blank als sneeuw — schoon als Sneeuw-witje — bescheiden als een jonkvrouwe. Zij is de Eennachtskoningin (Reine des Nuits, Queen of the Nights). ☼ Men krijgt haar niet vaak in haar pracht te zien. Zij is zoo bescheiden om niet overdag in letterlijken en figuurlijken zin met hare gaven te geuren, waardoor Jan en alleman op hare verschijning opmerkzaam gemaakt zou worden. Neen, aan een onaanzienlijken cactus, liefst een weinig verscholen gelegen,

Foto v. L.

DE EENNACHTSKONINGIN

zoodat de felle middagzon (waaraan de cactussen anders wel behoefte hebben) haar niet kan beschijnen, heeft zij haar ontstaan te danken, terwijl zij slechts des avonds verschijnt op een uur, waarop de mensch der tropen zich ter ruste legt. Reeds vóór deze opstaat bij het zonnegloren heeft de bloem zich weer in haar sluiers gewikkeld en is van haar schoonheid niets meer te zien. ☼ Het mag wel als iets heel bijzonders beschouwd worden, dat wij negen van deze bloemen tegelijkertijd op het gloriemoment van hunne schoonheid op de gevoelige plaat hebben kunnen brengen. Indien deze bloemen stamden uit een grooten aanplant van deze cactussoort, zou het nog niet zoo bijzonder zijn, maar het waren slechts weinige plantjes die deze bloemen op éénen avond produceerden. Den vorigen avond waren niet minder dan zeven bloemen uit dezen aanplant uitgekomen. In twee dagen dus zestien. Maar na deze twee avonden is het waarschijnlijk voor vele maanden gedaan. ☼ Eenigen tijd geleden was ik voor het eerst na lange jaren weder in Holland en leerde de groote liefde kennen die daar tegenwoordig bestaat voor de cactusteelt. Het zal misschien daarom velen lezers interesseeren eens op een foto te zien welke resultaten de cactus kan geven, wanneer deze in de gunstigste condities groeien kan. Ik wil de aandacht er op vestigen hoe men aan de twee bloemen rechts boven zien kan hoe zij ge-

1) Zie: W. Ravenscroft, The Comacines, their predecessors, their successors.

zamenlijk aan één blad ontspruiten. Veelal komen aan een blad tegelijkertijd twee bloemen uit. Wanneer de bloem pas open is, hetgeen 's avonds om 9 uur geschiedt (de inlander noemt deze bloem dan ook de Kembang poekoel sembilang, hetgeen woordelijk vertaald luidt: bloem uur negen) verspreidt zij een bijzonder aangename geur, het beste te vergelijken met dien van boschviooltjes. 's Avonds om 12 uur ziet de bloem er weer verlept uit en is het met hare schoonheid gedaan.

F. C. v. L.

In Andorra, de kleinste staat ter wereld

WANNEER men voornemens is de kleinste staat ter wereld te bezoeken, heeft dit voornemen iets avontuurlijks en een zekere romantische bekooring. Nemen wij een landkaart van het Fransch-Spaansche grensgebied ter hand, dan zien wij dat hier de Pyreneeën een natuurlijke scheidsmuur tusschen beide landen vormen. De bergketen komt aan de eene zijde in de Middellandsche Zee uit, aan de andere zijde in den Atlantischen Oceaan. In het centrum van dit gebergte ligt, temidden van bergen, die tot 3500 Meter stijgen, eng omsloten door geweldige rotsen met scherp uitstekende punten en tusschen de beide staten Frankrijk en Spanje, de kleinste staat op aarde: Andorra. Andorra deelt den roem, tot de dwergen onzer aarde gerekend te worden, met nog drie zusters, het algemeen bekende Monaco, het vorstendom Lichtenstein in het Boven-Rijndal tusschen Zwitserland en Oostenrijk, en de republiek San Marino in Italië. Naar Andorra voert slechts een enkele berijdbare weg — de eenige weg voor den doorsneereiziger, wanneer men niet „voor zaken” den levensgevaarlijken rotspaden der smokkelaars, naar het voorbeeld in de opera „Carmen”, de voorkeur geeft. Deze weg neemt een aanvang in de Spaansche provinciestad Seo de Urgel. In het dal van de Segre, dat zich bijna tot een vlakte heeft uitgebreid, verheft de stad haar witte huizen en muren, omringd door vruchtbaar groen. In het Zuiden schuift zich de witte kalkwand van de Sierra de Cadi tusschen het Segre-dal en het riviergebied van de Ebro. In het Noorden verheft zich het granieten hoofdgebergte der Pyreneeën, de bergvesting van Andorra. Eerst nog op Spaanschen bodem voert ons de auto langs den rechteroever van de Valira omhoog, in noordelijke richting verder het gebergte in. De steile rots-wanden hellen hoe langer hoe meer naar elkaar over. Het dal vernauwt zich tot een kloof. Onverwachts staan wij voor de grens. Het voltallige Andorraansche leger is aanwezig om ons vriendelijk te ontvangen en zich te laten fotografeeren. Zonder dat we behoeven te vreezen voor buitensporige foto-onkosten, kunnen wij zeer grootmoedig ieder der krijgslieden een afdruk van de opname beloven. Want na nauwkeurige telling zien wij dat het geheele leger uit één onderofficier en vier man bestaat. Een land van ca. vijftieneenhalfduizend inwoners en met een oppervlakte, die iets meer dan de helft van het Bodenmeer beslaat, kan zich toch ook werkelijk geen groter leger veroorloven. Ik houd van den Spanjaard, maar ook van den Andorraan. Het eerste Andorraansche dorp, zich zijn waardigheid als ontvangsalon van een zoo belangrijke staat wel bewust, heet welluidend: San Julian de Loria. De spelonkachtige, nauwe hoofdstraat beantwoordt slechts ten deele aan de gestelde verwachtingen. De huizen bestaan uit meer dan een verdieping en staan dicht op elkaar. De ramen en de deuren, die op de kleine balkons uitkomen, zijn door blinden afgesloten, wegens het schelle licht en de drukkende hitte. Met gemengde gevoelens schenken wij meer onze aandacht aan onze auto dan aan de scheefzakkende muren der huizen, zoodat ons in dit geval de nadere beschouwing van misschien aanwezige bezienswaardige architectuur-onderdeelen ontgaat. Voor een film zou dit dorpje een heerlijk rooversparadijs zijn. Nog voor enkele jaren zouden wij hier een wonderlijk schouwspel hebben kunnen zien. Voor ieder huis stonden stevige, in den grond geslagen palen, waaraan beren van elken leeftijd en iedere grootte gebonden waren. Deze beren waren door de dorpsbewoners gevangen en nu leerden zij den dieren dansen en andere schoone kunsten. Wanneer Bruin de Beer voldoende ontwikkeld was, trok de berenleider met hem de wijde wereld in en bezocht vooral gaarne de Duitsche jaarmarkten. Tegenwoordig is dit bedrijf niet meer loonend, men heeft andere sensaties. Zoo bindt ons een lieve poetische herinnering uit onzen zaligen jeugdtijd onbewust aan dit verre, vreemde land. We gaan

ANDORRA, DE KLEINSTE STAAT TER WERELD

weer opwaarts het dal in. Een hooge steenen boogbrug voert over het wilde water. Wij staan zeer wantrouwend tegenover de stevigheid van dit bouwwerk. De brug lijkt ons rijkelijk smal en ouderwetsch. Doch twee wandelaars, in dit land geboren, doen onze bedenkingen te niet en moedigen ons met levendige bewegingen aan tot den overtocht. De brug houdt! En uit dankbaarheid wordt zij gefotografeerd voor ons reisherinneringsalbum. Op ons gemak vervolgen wij onzen tocht. Niet alleen de steilte der straat dwingt ons het tempo te matigen, maar ook de gedachte, dat wij al te gauw weer aan de andere zijde der grens van Andorra zouden staan, indien wij onze benzinepaarden te veel zouden uitbuiten. Met een aangenaam gevoel van beklemming leeren wij een andere Andorraansche bezienswaardigheid kennen: de ten deele vervallen steenen kerk van San Coloma. Het is een publiek geheim — maar vertelt u het vooral niet verder — dat zich in deze kerk de hoofdzetel der smokkelaars bevindt. Onze beide raadgevers van de brug hebben ons weer ingehaald. Wij groeten elkaar. Dan verdwijnen zij uit het oog, zijwaarts in een voor dergelijke gevallen door de natuur zeer kunstig en doelmatig aangelegde rotskloof. Even te voren hadden de twee ons nog ingelicht dat zij „paddestoelen gingen zoeken”. Men moet toch een aannemelijke bezigheid hebben wanneer men in de bergen gaat wandelen. Dat men bij deze bezigheid nu eens over de Spaansche grens, dan eens over de Fransche afdwaaft, valt in dit rotsgebied en gezien de grootte der dwergrepubliek niet te verwonderen. Overigens gaat dit ook geen mensch iets aan. Maar het zou hoogst onrechtvaardig van ons zijn, wanneer wij zouden veronderstellen dat deze

Foto Herzberg

ANDORRA. DE „HOOFDSTAD” ANDORRA LA VIEJA

beide achtbare mensen waren zouden verhandelen, die hun bezitter zonder diens wil verlaten hadden. Na een tocht van acht-en-een-halven kilometer van de landgrens af komt de hoofdstad van de bergrepubliek in zicht! Andorra La Vieja — de hoofdstad — een armoedig dorp met nauwelijks vijfhonderd inwoners. Zijn eenige trots is zijn ouderdom. Deze ouderdom wordt duidelijk tot uitdrukking gebracht in de kleine huisjes van graniet en leisteen. Sedert de stichting van den vrijstaat Andorra, welks zelfstandigheid dateert uit den tijd van Karel den Grooten, schijnt men bij het onderhoud van deze stad de diensten van ververs en witters volkomen te hebben verwaarloosd. De steenen der gebouwen in de hoofdstad liggen bloot. De scheuren zijn met aarde dichtgemaakt. De cementloze muren worden slechts door hun eigen zwaarte staande gehouden. Deels vrijwillig, deels onvrijwillig brengen wij onze auto op het hoofdplein der residentie tot stilstand. Een klein, hoekig marktplein, dat niettegenstaande den stralenden zonneschijn een somberen aanblik heeft. De straat is van hier af nog maar 1.20 M. breed en daar onze wagen een breedte heeft van 1.84, M. is het onmogelijk verder te rijden. De straatjes en bergpaden zijn nu alleen nog maar voor ezels begaanbaar; wij stappen daarom uit en gaan te voet verder... Terwijl wij nog besluiteloos rondkijken, omsingelt ons de jeugd van Andorra. Men kan hieraan wel zonder overdrijving toevoegen: de geheele mannelijke jeugd. Bij gebrek aan een verkeersagent bieden ons deze helden hun diensten als gids aan. Zij vervullen die functie met veel geschreeuw en een onverstaanbaar koeterwaalsch van Fransch- Spaansch-Catalaansch. Eindelijk begrijpen onze jeugdige leiders dat wij het huis willen bezichtigen. „Het Huis” — la Casa de la Val — is in prijsenwaardige veelzijdigheid tegelijkertijd regeeringsgebouw van de republiek, raadhuis der hoofdstad, school, gerechtshof, gevangenis, museum en — de eenige bezienswaardigheid, de trots van het land. Om aan onzen wensch, het inwendige van het huis te bezichtigen, te voldoen, heeft men de hulp van het belangrijkste voorwerp van het dwergrijke noodig. Er komt te voorschijn: een geweldig groot sleutel met daaraan een kleinen Andorraan. Zijn gewicht wordt op 2 Kilo geschat. Dat van den sleutel natuurlijk, niet dat van den kleinen Andorraan. Tezamen probeeren zij de zware toegangsdeur tot het regeeringsgebouw, waarvoor wij intuschen zijn aangeland, te openen. Dit gelukt eerst, nadat

Foto Herzberg

ANDORRA. OUDE BOOGBRUG

eenige krachtige mannen de behulpzame hand hebben geboden. De deur gaat knarsend en moeilijk open. Zij schijnt niet vaak in haar rust gestoord te worden. Met ontzag betreden wij de Casa de la Val. Maar van de cementloze steenen muren van het gebouw ziet vooreerst niets anders dan de waardigheid van een duizendjarig verleden op ons neer. Dat zich dit kurieuse overblijfsel eener hooge diplomatie in zijn politieke tweeslachtige houding tot op heden tusschen Frankrijk en Spanje staande heeft gehouden, heeft Andorra

ten eerste te danken aan zijn ontoegankelijke afgeslotenheid temidden der Pyreneeën en ten tweede aan den nijd tusschen de beide groote burens, waarvan de één den ander steeds argwanend bespiedt of hij den kleinen broeder niet uit liefde verslindt. We gaan de zittingszaal binnen. Daar vergadert de regeering van de boerenrepubliek vandaag nog precies zoo als voor honderd en meer jaar. Vier maal per jaar komt de raad van Andorra hier in de gebruikelijke dracht van het land bijeen. Vier maal per jaar wordt de ambtskleedij der vier-en-twintig

Foto Herzberg

ANDORRA. DE HALF VERVALLEN SANTA COLOMA

raadsheeren en der beide baljuws van den muur gehaald, van de plaats waar wij nu de kleedij — door een daarover hangende doek tegen stof beschut — zien hangen. De zes-en-twintig zwarte driekante steken — vier-en-twintig stuks met kleine en twee met groote cocarde — worden dan ook uitgeborsteld en geven den landsvaders een waardige hoofdbedekking, wanneer zij tot welzijn van hun vaderland bezorgd de hoofden bijeensteken. Aan de raadszaal grenst nog een schoollokaal en de kapel. Hier komt het gezamenlijke parlement voor een dienst bijeen alvorens de zitting te beginnen. De geestelijken worden door den Spaanschen bisschop van Seo de Urgel gezonden, terwijl in wereldlijke zaken, zooals post- en muntwezen, Frankrijk zijn rechten laat gelden. Maar overigens bewaren de Andorranen angstvallig hun onafhankelijkheid en hun van geslacht op geslacht overgegangene landszeden. Zij voeden zich als voorbeeldig tevreden mensen met wat de landbouw en schapenteelt opbrengt. Wat echter de arbeidsmogelijkheden in dit arme, verlaten rotsgebied voor het hoogstnoodige onderhoud niet kunnen opbrengen, dat verkrijgt men — laten wij zeggen — door een levendigen transitohandel. Onontwikkelde mensen zouden dit zeer onkiesch smokkelen noemen. Maar ook hier is de tijd slecht! De duizelingwekkende zigzag-paden over de rotsen hebben hun verschrikking verloren. In Soldeu bij de Fransche grens staat een herberg die door de smokkeelaars gaarne bezocht wordt. Maar zij zijn — zooals de woordelijke vertaling van een Fransche omschrijving luidt — „vredelievende, aardige mensen”; verder wordt hier voor degenen die met deze mensen zaken willen doen, aan toegevoegd, dat bij deze grensplaats (bij Soldeu) het schieten der grenswachters nog weifelender geschiedt dan dat van de Spaansche carabinieri. Deze verklaring stelt ons buiten-

Foto Herzberg

ANDORRA HET REGEERINGSGEBOUW, LA CASA DE LA VAL

Foto Herzberg

HET VOLTALLIGE ANDORRAANSCH LEGER

gewoon gerust — voor de smokkelaars, want de plezierreiziger zal wel geen gelegenheid hebben deze mededeeling op haar juistheid te onderzoeken. ¶ We gaan, na de bezichtiging van „Het Huis” en na deze op smokkelaarswegen leidende beschouwing, weer terug naar de marktplaats, en komen tenslotte, geleid door den komeetstaart van onze jonge gidsen in een café, het eenige van de residentie. Wij drinken koffie en koopen prentbriefkaarten. Als wij den waard — hij lijkt op een goedig uitzienden zeeroover — duidelijk maken, dat wij uit Duitschland komen, zegt hij, terwijl hij ons listig toeknikt: Berlin! Hij wil ons daarmee een beleefdheid bewijzen en tegelijkertijd zijn beschaving voor ons in het juiste licht stellen. ¶ Daar de hoofdstad Andorra behalve de gastvrije ruimte van het café nog geen Grand Hotel bezit, ondernemen wij, voordat de nacht invalt, den terugtocht naar Seo de Urgel. Op den terugweg vertoont zich op de straten, die overdag stil en verlaten zijn, een begin van leven. De kinderen worden eerst levendig wanneer de schemering eenige afkoeling brengt. Zij springen en schreeuwen door elkaar en spelen — net als bij ons. De volwassenen maken een wandelingetje of zitten in een café en monstren met een bewonderenswaardige zuidelijke gelatenheid uren achtereen de voorbijgangers. ¶ De marktplaats is feestelijk versierd. Slingers van bont zijdepapier en vlaggetjes vlechten zich tot een doorzichtig dak dooreen. De luwe wind brengt het ritselende kleurenspeel in beweging. De papieren lantaarns, op manen gelijkend, worden aangestoken en werpen zwaaiende gele lichtstrepen uit. Op de plaats is het een gewemel van menschen van allerlei leeftijd. In een schemerigen hoek zoeken klarinet, bas en viool zich een bescheiden plaatsje op een steenen bank. Het avondbal kan beginnen! Steeds voegen zich meer schuifelende en slepende voeten op het steenen plaveisel. Steeds luider spelen de straatmuzikanten. Zalig aan zich ontrukkt zoekt ieder der kunstenaars zich op eigen gelegenheid een weg door het rijk der tonen. ¶ Ter afwisseling knallen voetzoekers kris-kras door de dansende paren. Tot na middernacht blijft het levendig op het plein. Door ons geopende venster klinken nog lang de aanzwellende en wegstervende vreugdetonen van stemmen en van de muziek. Dan verstomt het kabaal. ¶ Kleur en beweging vierden hier een feest, waarvan de ziel een reine kinderlijke vreugde, een zich geven aan de schoonheid van het oogenblik is. Het zich verheugen in het mooie oogenblik! Hebben wij daar niet een gouden korreltje reis- en levenswijsheden gevonden? ¶ Vredig rust het stadje onder een zuidelijken sterrenhemel. Vredig rusten ook wij, totdat ons een vroeg harenconcert, overweldigend van klank, tot een nieuwen dag en een nieuwe reis doet ontwaken . . . Dr. MAX ORTMANN

Hoe is het heelal gebouwd?

IV. WITTE DWERGEN EN ROODE REUZEN

I NDIEN we de zaken hier op aarde in zoo geringe ruimte konden verpakken als de substantie van deze sterren in hun centrum is samengeperst, dan konden we 100 ton tabak in een tabakszak en verscheidene tonnen steenkool in ieder vestzakje dragen. In vergelijking met deze sterren is de vaste substantie van onze aarde niets meer dan

een ragfijn weefsel — een soort van spinneweb in de ruimten gesponnen. ¶ Daar de sterren zoo compact zijn, zijn hun oppervlakten zeer klein, met het gevolg, dat elke vierkante inch oppervlakte een zeer groote hoeveelheid energie moet uitstralen. In het algemeen gesproken staat elke vierkante inch ongeveer 250 paardekrachten aan energie af, tegen 50 paardekrachten per vierkante inch voor de zon. De geheele oppervlakte is dientengevolge witgloeiend. Sterren van dit type zijn bekend onder den naam van witte dwergen — dwergen om hun geringe grootte, wit, omdat ze witgloeiend zijn. ¶ In de meeste sterren echter is de substantie niet zoo dicht opeengepakt als in deze. De zon is de vertegenwoordiger van een zeer gewoon type sterren, waarin de atomen niet geheel en al uiteengevallen zijn, maar waar elke kern één of twee electronen behouden heeft. Hier behouden de atomen nog een bepaalde, zij het sterk verkleinde, afmeting. Zij kunnen hier niet opeengepakt worden in bijna totaal geen ruimte, maar wel kunnen ze zóo samengepakt worden, dan ze veel minder ruimte innemen, dan wanneer ze in 't geheel niet uiteengevallen waren. Aldus zijn zij in het zonne-centrum opeengepakt, zoodat dit compacter is, dan we van iets op aarde weten. Een kubieke voet water weegt 62 ½ eng. ponden (à 453 ½ gram); een kubieke voet lood ongeveer 700 eng. ponden. Maar een kubieke voet materie van het centrum der zon weegt waarschijnlijk verscheidene tonnen. ¶ Weer een andere categorie sterren hebben een inwendige, dat koeler is dan dat der zon, zoodat hun atomen zelfs nog minder dan die van de zon uiteengevallen zijn. Er is geen kwestie van, dat deze atomen in een onzinnig kleine ruimte verpakt zouden kunnen worden. En over het geheel schijnen de atomen dezer sterren het zich comfortabel genoeg te maken; zij nemen een groote ruimte in beslag, zoodat de sterren van immense afmetingen zijn. Vele zijn groot genoeg om millioenen zonnen in hun inwendige te bergen. Hun oppervlakte is zóo enorm groot, dat elke vierkante inch slechts de beschikking heeft over een kleine hoeveelheid energie; somtijds niet meer dan ½ paardekracht, terwijl de zon 50 paardekrachten heeft en sommige blauwe sterren 50.000. Deze zeer groote sterren staan bekend als roode reuzen — reuzen uit hoofde van hun ontzaglijke grootte en rood, omdat ze slechts roodgloeiend zijn. ¶ Een typisch voorbeeld van een roode reus is Betelgeuse of Alpha Orionis, de helderste ster in het sterrenbeeld Orion. Deze ster is zóo groot, dat, als zij plotseling in de plaats van de zon gezet werd, we ons er binnenin zouden bevinden, omdat haar doorsnede grooter is dan de diameter der aardbaan. In werkelijkheid is ze ongeveer 25.000.000 maal zoo groot als de zon en toch heeft ze slechts ongeveer veertig keer het gewicht van de zon. Een nog grotere roode reus is Omicron Ceti, die zóo groot is, dat er 30.000.000 zonnen in gepakt zouden kunnen worden. Onlangs heeft men ontdekt, dat deze ster een kleinen metgezel heeft in den vorm van

Foto Herzberg

ANDORRA, IN HET DAL DER VALIRA

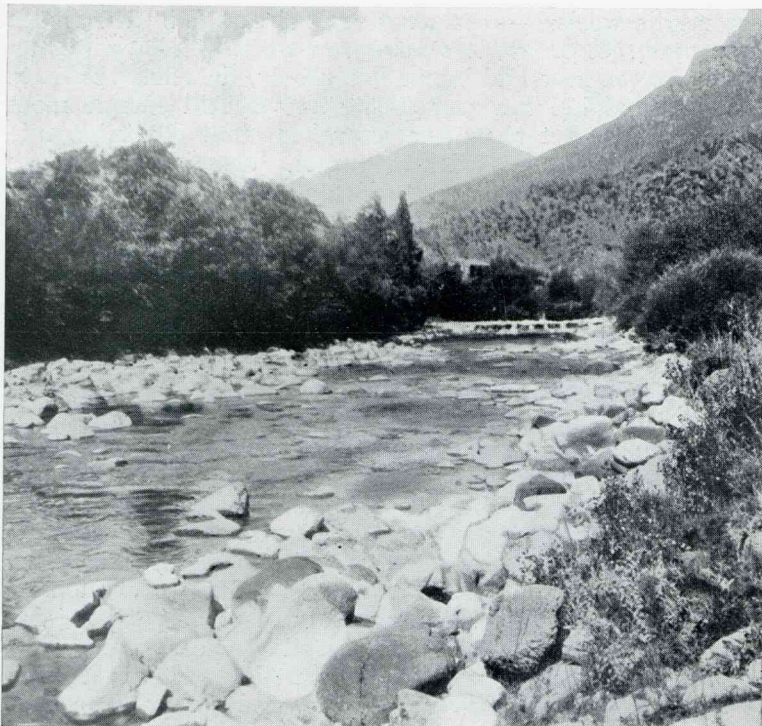

Foto Herzberg

ANDORRA. IN HET DAL VAN DE SEGRE

een witte dwerg. Indien de sterren eenig gevoel voor humor hadden, dan zou dit slecht bij elkaar komend paar door hun absurde ongelijkvormigheid en ongelijkheid van afmeting heel wat vroolijkheid verwekken. Het is alsof een olifant en een zandvliegje hand in hand samen door de wereldruimte reizen. Wij kunnen begrijpen, waarom de sterren zooveel in grootte varieren; dit kan nagegaan worden uit de verschillende afmetingen der atomen, waaruit zij zijn opgebouwd. Wij begrijpen echter nog niet wat de oorzaak is van hun zoozeer uiteenlopende lichtsterkte. Elke ster schijnt een soort van ontzaglijk krachtstation te zijn, dat op de een of andere wijze in zijn inwendige energie opwekt en deze in de ruimten doet uitstroomen. Het is bekend, dat energie gewicht heeft, zoodat een stroom van gewicht doorlopend uit elk onderdeelje van een sterre-oppervlakte uitgegoten wordt. De radiatie, welke in een seconde uit de zon stroomt, heeft een gewicht van 4,000,000 ton, zoodat de zon doorlopend gewicht verliest tot een hoeveelheid van 4,000,000 ton per seconde, wat ongeveer 10,000 keer de hoeveelheid water is, die onder Westminster Bridge doorstroomt. Haar gewicht vermindert in gelijke mate alsof er zich in haar oppervlakte 10,000 sneden bevonden, uit elke waarvan een geheele Thames golfde. Het is zeer waarschijnlijk, dat een ster haar energie opwekt door haar eigen substantie te ver-

Foto Herzberg

BIJ ANDORRA. SPAANSCH DORP AAN DE SEGRE

nietigen, juist zooals een gewoon krachtstation energie opwekt door het verbranden van steenkool. Maar het proces, dat zich in de ster afspeelt, is niet een loutere verbranding, zooals wanneer steenkool wordt verbrand, wat slechts een herschikking der atomen meebrengt. Het is een daadwerkelijke vernietiging van atomen: het eene oogenblik bestaat een atoom en het volgend oogenblik is het weggevaagd: niets blijft er van over dan een flikkering van radiatie. Indien dit werkelijk de bron van de uitstraling der sterren is, dan moet de zon haar atomen tot een hoeveelheid van 4,000,000 ton per seconde vernietigen, of wel 360,000,000,000 ton per dag. Maar zelfs indien dit zoo is, heeft ze waarschijnlijk een lang leven voor zich. Haar huidige voorraad atomen zou, indien die tot de laatste werd opgebruikt en met een hoeveelheid zooals thans geschiedt, voor minstens 15,000,000,000,000 jaren voldoende zijn. Sterren van minder lichtsterkte dan de zon vernietigen hun atomen langzamer dan zij en hebben dus zelfs een nog langer leven voor den boeg. Aldus zien we hoe het leven des menschen alle beteekenis verliest wanneer het gemeten wordt tegen astronomischen tijd. Lang hebben we geweten, dat de aarde slechts een stip is in de ruimte — nu zien we, dat ons leven, ja, de geheele geschiedenis der menschheid, slechts een stip is in den tijd.

(Wordt vervolgd)

SIR JAMES JEANS

INTERNATIONAAL!

EEN REISHERINNERING

AN sightseeing-touring-cars heb ik vreeselijk het land en gidsen vind ik goed voor bergen en grotten en dergelijke levensgevaarlijkheden. Maar den auto-tocht, die op het programma van den Kopenhaagschen vacantie-cursus voor vreemdelingen vermeld stond, wilde ik toch graag meemaken. Was hier ook een heel ander geval. Niet zoo'n rit door de stad, waarbij je gedwongen wordt, in 'n paar uur tijds acht musea en twaalf kerken te bezichtigen, onder leiding van een gids die of onbenullige dingen of onwaarheden vertelt, en in gezelschap van een verzameling wildvreemden. Wij, de cursisten, zouden een heelen dag naar buiten gaan, door het mooie Zuid-Seeland naar het Westen, waar Roskilde, de vroegere hoofdstad van Denemarken, een stuk historie heeft bewaard en waar we het Deensche boerenbedrijf zouden leeren kennen. Ook was deze tocht een aardige gelegenheid om nader kennis te maken met de overige cursisten. Wij vormden samen een groote verscheidenheid aan nationaliteit, leeftijd en beroep, maar waren bij elkaar gekomen met één doel: ons te verdiepen in de studie van Deensche taal en cultuur. Onder een plensbuitje kwam ik op het verzamelpunt aan. Daar stonden al te wachten de Deutsche hoofdonderwijzer en zijn vrouw; de Chinees, die beleedigd was als hij voor Japanner werd uitgemaakt, en de Fries, die je vooral niet bij de Hollanders mocht rekenen en die zich bij de gratie nog wel als Nederlander liet betitelen. Dan waren daar de Russen, waarvan er één een Nederlandschen naam had, de Poolse studenten, de dikke, blonde Fransche en de tengere Deutsche student, wier nationaliteit men geneigd was te verwisselen. Maar 't gezelschap zou niet volmaakt zijn zonder de vermaarde dame-op-leeftijd, die, gewapend met een uilebril, de wereld rondreist. Toch was dit geen Engelsche, noch een Amerikaansche, maar een cosmopoliete, die ongeveer evenveel nationaliteiten in zich verenigde als alle overige cursisten samen. Onder 't wachten hoorde ik haar vertellen, dat ze in een Hollandsche familie in Duitschland was geboren, in Parijs haar opvoeding had genoten en op Sicilië getrouwd was met een Pool, met wien zij in Zwitserland was gaan wonen. Na den dood van haar man, vond zij haar tweeden echtgenoot, een Schot, in Parijs. Nu, voor de tweede maal weduwe geworden, was zij na vele omzwervingen tenslotte in Kopenhagen beland. In haar jeugd was zij veel te lui geweest, vond ze, maar, al was ze dan ook nu een overgrootmoeder van in de zeventig, ze volgde nog altijd maar alle mogelijke cursussen, want haar ideaal was „to die cultivated”. Aan 't toeval overlatend, wie gedurende den rit mijn bankgenooten zouden zijn, kwam ik te zitten naast een Amerikaansch meisje, een Fransch student en een jongen Deen. De taal voor dit rijtje was Engelsch, omdat de Amerikaansche, die niet aan den cursus deelnam, niets anders in haar mars had. Voor de afwisseling kon ik dan naar voren Duitsch en Deensch spreken, me met mijn achterburen in mijn eigen

taal onderhouden en soms nog met m'n naasten buurman Fransch parlevinken. ☼ En het regende. Behalve als het af en toe droog was. Maar in den regel waren de open zij-kanten van de auto's, zij 't dan ook gebrekkig, gesloten met een reeks paraplu's, zoodat niet veel kwam van een uitzicht op het landschap, dat aan onzen Achterhoek doet denken. ☼ Kort voor ons eerste rustpunt weigerde onze motor en 't zonnetje, dat juiste ven door was gekomen, noodde ons, voor dat kleine eindje maar eens de stijve beenen uit te strekl en. Maar juist waren we alweer te ver om terug te gaan, toen een bijna horizontale stormregen ons overviel. Met de paraplu's zoowat naast ons, worstelden een Duitsche en ik tegen den wind op, toen ineens een van de jonge Polen tusschen ons in kwam en van ieder een arm pakte, om 'n

beetje dekking te zoeken. Ook in zijn land scheen die zonderlinge mode te heerschen, dat jongelui geen paraplu's gebruiken. ☼ Later, toen mantels, hoeden, schoenen, zelfs kousen, om het fornuis in de „Maelkeri” te drogen hingen en stonden, bood een Pool mij een sigaret aan. 'k Vroeg aan de Duitsche of dat nu dezelfde jongeman van zooeven was, want ik kòn ze maar niet uit elkaar houden. En ik was niet de eenige, die in menschen uit één land zoo sterk eenzelfde gezicht zag. Ikzelf werd ook dikwijls aangezien voor een zuster van een andere Nederlandsche. Zelfs de cosmopoliete, die er toch kijk op moest hebben, liep er in. „Bent u broers?” vroeg ze in 't Deensch aan een van de drie Pool-sche studenten. Hij knikte ijverig van ja, maar een andere kwam tusschenbeide. Zij waren heelemaal geen familie van elkaar, maar zijn vriend verstond het Deensch nog niet goed en had de vraag maar luk-raak bevestigend beantwoord. ☼ Het heele internationale gezelschap dronk Deensche melk en karnemelk, zag en rook Deensche kaas-in-de-maak, at Deensch „smørrebrød” (boterhammen), knabbelde koekjes, versch uit de oven en stapte weer in de auto's, om een eind verderop de Deensche varkensteelt te gaan bewonderen. ☼ Maar het hoogtepunt van den dag was de oude kathedraal in Roskilde, die zorgvuldig gerestaureerd was, zoodat al het mooie Gothische beeldhouwwerk goed tot zijn recht kwam. In de zijbeuken stonden prachtige oude, en protserige nieuwere graftomben, van alle Christians en Frederiks, die koningen van Denemarken waren geweest. ☼ Ik kàn me nu eenmaal niet goed schaap-schaap voelen, dus toen de gids bij al dat fraais ook nog uitgebreid de historische bijzonderheden ging vertellen, toog ik zelf op onderzoek uit. Ik ontdekte hier een fijn oud fresco, daar een houten Johannes-beeldje, een gebeeldhouwden schrijn en.... ik ontmoette een andere vluchteling, de cosmopolitische cultuur-maniak. Ambtshalve moest zij zich eigenlijk wel voor alles en nog wat interesseeren, maar toch bleek zij heelemaal niet ver-tourist te zijn en heel goed het echt-mooie te kunnen

Foto Jonals & Co.

INTERNATIONAAL. MEERTJE BIJ SORØ

vinden naast de bombasterige marmeren krullen van den lateren tijd. ☼ We bezochten nog het vriendelijke stadje Sorø, met z'n oude kerkje en de „academie” (weidsche naam voor een jongens-internaat met gymnasiale allures), heerlijk gelegen in de schilderachtige omgeving. ☼ Slot van den dag was de gastvrije ontvangst in een huishoudschool, waar de leerlingen een echt Deensche „smørrebrød”-maaltijd voor ons toebercid hadden. ☼ Op den terugweg zocht ik een plaats naast de ge-uilebrilde en liet aan den Deen enden Franschman de vrijheid, om de gunst van de Amerikaansche te vechten, waar ze vlijtig gebruik van maakten. Mijn buurvrouw en ik raakten zwaar aan 't boomen en ik merkte meer en meer, dat zij niet alleen zoo vluchtig van allerlei op de hoogte was, maar ook werkelijk veel studie had gemaakt van aethetica. ☼ Weer in Kopenhagen terug, beleefden we nog een aardig internationaal grapje. Een Rus en een Engelschman vertelden elkaar, ieder in z'n eigen Deensch, hoe interessant ze den dag gevonden hadden. Zij verstonden elkaar best, maar een Deen die erbij stond, informeerde, welke taal ze daar wel spraken!

HERMIEN MANGER.

Foto Jonals & Co.

INTERNATIONAAL. HET LANDSCHAP VAN MIDDEN-SEELAND

BOERENKRIJT

't **W**AS een heel oud vrouwtje. En het winkeltje waar ze haar affaire dreef was misschien wel twee keer zou oud als „âlde Jantsje”. En 't Model van een pijpenlân. De zwarte toonbank deelde het over de lengte in tweeën. Van de zoldering af hingen „de skeljens” (de weegschaal), nog een werkelijke weegschaal en geen bascule, veel minder een snelweger, en de pons-, kilo- en half pons-, „kladsjis” (papieren zakjes). En We moesten van alles hebben, postzegels, ansichten, aspirine, veters, levensmiddelen en wat een kampeerder verder zoo al op een tocht moet inslaan zoo nu en dan. Het rijtje boodschappen werd netjes op de toonbank geëtaled en een onzer vroeg gekscherend hoeveel schade we aangericht hadden. En Het vrouwtje „zou wel eens zien”. En Er kwam een zwart geschilderd plankje te voorschijn en een stukje krijt. In een minimum van tijd werd het plankje met allerlei kabalistische teekens overdekt. Streepjes, haakjes en oogjes die ons levendig herinnerden aan den tijd, toen de eerste beginselen van de schrijfkunst ons werden bijgebracht. Toen werd de vinger nat gemaakt en even vlug als de krijtstreepjes op het plankje verschenen waren, verdwenen ze weer. 't Was drie gulden

drie en zeventig en een halve cent, verklaarde het vrouwtje. Min of meer verbluft betaalden we. Toen we later eens narekenden bleek alles te kloppen als een bus. En We vernamen later de verklaring. Het boerenkrijt stamt nog uit den tijd toen het schoolgaan nog niet verplichtend was gesteld en men nog niet zoo heel erg vertrouwd was met het decimale stelsel. Ook past het

zich aan bij het spraakgebruik van de streek. (We beleefden ons boven vermeld avontuur in de Friesche Wouden). Men drukt daar kleinere bedragen n.l. nog vaak uit in stuivers of kwartjes. Vijftien cent wordt dan geen vijftien cent genoemd doch drie stuivers (trije stüren). 'n Kwartje is een kwartje. Dertig cent is een schelling (skelling). Veertig cent acht stüren, maar vijftig cent is twee kwartjes. Vijf en zeventig cent daarentegen is geen drie kwartjes maar vijftien stuivers. Eén gulden vijf en twintig wordt merkwaardigerwijze benoemd met vijf en twintig stuivers, niet met vijf kwartjes. 't Hoorde zelfs in een gesprek van zeven en dertig stuivers en vijf en vijftig stuivers, waarbij ik werkelijk even moest uitrekenen, dat dit onderscheidenlijk één gulden vijf en tachtig en twee gulden vijf en zeventig was. We woonden nog een transactie bij. 'n Boer vroeg voor een jong geitje twee gulden vijf en negentig (op ons verzoek geen 3 gulden). De vellenkoopman moest zich eerst even het aantal stuivers realiseeren. Daarna werd er verder onderhandeld. En nu de oplossing van de tooformules op het zwarte plankje. Voor verschillende munten heeft men verschillende teekens.

De halve cent wordt voorgesteld door C.

De heele cent door O.

De halve stuiver door —.

De stuiver door /.

Het kwartje door V.

De halve gulden door X.

De gulden door φ .

En De halve cent, de cent en de halve stuiver hebben dus elk een teeken. Drie cent wordt geschreven als — C. Zooals we boven reeds opmerkten, wordt bij de berekening de stuiver als eenheid gebruikt. 1 stuiver is dus gewoon /. Twee stuiver //. Maar een kwartje V. Het Romeinsche cijferteken voor 5. De halve gulden 10 stuiver, dus X. De gulden wordt φ . En Hier volgt een rekening in gewone cijfers en in boerenkrijt.

f 0.01^{1/2}

f 0.03

f 0.07

f 0.13^{1/2}

f 0.15

f 0.39

f 0.75

f 1.58

Ø C²⁾

— C

/ O O

// — O

///

V // // ¹⁾

X V

φ X / — C

En Eerst gaat de natte vinger nu langs de gulden-teekens. De oogst is schraal en de som bevat voorloopig slechts een keer het teeken φ . En Nu gaat ze langs de stuivers en de veelvouden daarvan. Het totaal wordt 40 of twee guldens waardoor het totaal er uitkomt te zien als volgt $\varphi \varphi \varphi$. En Tenslotte worden de teekens van de halve en de heele cent uitgeveegd, benevens die van de halve stuivers waardoor onze optelsom de volgende uitkomst levert $\varphi \varphi \varphi // OO$ (f 3.12).

En Sindsdien trof ik het boerenkrijt niet meer aan. Verschillende oudere winkeliers kenden het nog wel, maar gebruikten het nooit meer, zoodat deze eigenaardige manier spoedig heelmaal tot de geschiedenis zal behooren. Het zou ongetwijfeld interessant zijn eens na te gaan of eenzelfde methode of althans een analoge nog in andere gedeelten van ons land in zwang is. Het is zeker

Het is zeker
M. v. D. ZEE

van belang ze vast te leggen om ze niet verloren te laten gaan.

1) Hier staat 40 cent. Bij de eerste post wordt dan een cent-teeken uitgeveegd. (Hier doorgeschraapt). 2) Zie noot één.

SPROOKJE

Sprookje, mijn lief teeder sprookje,
Zing mij je heerlijk mooi lied,
Voordat 'k met droomen begonnen
Heb je mijn hart ingesponnen,
Wereld en al zinkt in 't niet.

Sprookje, gevaarlijk mooi sprookje,
't Leven is meer dan een droom
van kasteelen en burchten in goud-glans,
Kaboutertjes daden en elf' dans
onder de goud-regen boom.

Sprookje, mijn lief teeder sprookje,
Makkertje, waar ik mee speel,
Houd mij niet op bij het werken
Dan gaan de mensen het merken
En die verjagen zoo veel.

ANNIE SCHMIDT-VOS

Foto Jonals & Co.

INTERNATIONAAL. HET MUSEUM TE SORØ